

Buda Annamária: Kezek Evangéliuma – Sztéhlo Gábor öröksége

Absztrakt

XX. század hitvalló, segítségben élen járó alakjai között tartjuk számon Sztéhlo Gábor, evangélikus lelkészt. Pályája elejéről templomépítő, gyülekezetszervező, a nép főiskolákat Magyarországon meghonosító munkája ismert. Sztéhlo a II. világháború alatt a Jó Pásztor Egyesület zsidó származású gyermekeket mentő munkájába kapcsolódott be. Irányításával 1944 és 45 között 32 budai és pesti villában, lakásban működtek „rejtett” otthonok, jól szervezett napirenddel, alapvető ellátással a nyilasok állandó zaklatásának kitéve. A háború végére 1500 gyermeket és 500 felnőttet mentett meg. Szolgálatát kiemelkedő volt a zsidómentésben, ezt Izrael állama is elismerte a „Yad Vashem” kitüntetéssel, Nobel-békedíjra is felterjesztették. Később Sztéhlo Gábor a Pax Gyermekotthon, benne a Gaudiopolis (Örömváros) megalapításával, a gyermekek önkormányzatára, mint pedagógiai módszerre mutatott példát. Az 1950-es években a diakóniai munkát szervezte meg az egyházi vagyon államosítását követően.

Kulcsszavak: diakónia, szeretetszolgálat, szociális munka, teológia, Sztéhlo Gábor

Abstract

Gábor Sztéhlo, an evangelical pastor, is one of the leading figures of the 20th century. From the beginning of his career, he was known for his work in building churches, organising congregations, and establishing folk schools in Hungary. During World War II, Sztéhlo was involved in the work of the Good Shepherd Association, which saved children of Jewish origin. Under his guidance between 1944 and 45, "hidden" children's homes were run in 32 villas and apartments in Buda and Pest, with well-organised daily schedules and basic supplies, subjected to constant harassment by the Hungarian nazis. By the end of the war, he had rescued 1500 children and 500 adults. His service was outstanding in the rescue of Jews, recognised by the State of Israel with the "Yad Vashem" medal, and he was also nominated for the Nobel Peace Prize. Later, Gábor Sztéhlo set up Gaudiopolis in the Pax Children's Home which was an example of children's republic as a pedagogical method. In the 1950s, he organised the diaconal work after the nationalisation of church property.

Keywords: deaconry, charity, social work, theology, Gábor Sztéhlo

Sztechlo Gábor öröksége a diakónia, a szeretetszolgálat, a szociális munka számára, hogy munkássága minden szakaszában a teológia mindig gyakorlattá, életközeli, emberközeli tudott válni, és fordítva, a gyakorlatból, az életből merített tapasztalatait tudta teológiává, hitről szóló tanítássá formálni. A diakóniát, mint *Jézus Krisztus Kezeinek hivatalát* írja le az Óvás a belmisszióknak hamis elképzeléseivel szemben című írásában, melynek keletkezési dátuma nem ismert (KEVEHÁZI, 2009:59). 1957-ben fogalmazza meg, hogy „*a diakónia az egyház gyűjtőpontja. Annak a jele, hogy az egyház élő egyház: a diakónia. Az egyház kocsijának két kereke van, az egyik az igehirdetés, a másik a diakónia és ez a két kerék egy tengelyen forog.*”ⁱ Sztechlo Gábor életének fókuszát az istenhit jelentette, a személyisége dinamizmusából fakadóan mindig valamilyen gyakorlati tevékenységen keresztül mutatott meg valamit Istenből a világnak az építkezés, a rászoruló, a társadalom perifériáján lévő ember segítése, a tanítás, képzés formájában.

Tevékenysége a háború előtt: építkezés, képzés

Sztechlo Gábor 1909. szeptember 25-én születettⁱⁱ. Édesapja, Dr. Szenczy Aladár Tamás László jogász, táblabíró volt evangélikus, édesanyja Haggemacher Márta Mária Jozefa református vallású volt. A család elhatározása szerint evangélikusnak keresztelték. A soproni evangélikus gimnáziumban érettségizett 1927-ben. Érdeklődése már fiatalon a szükségét szenvedők felé fordult, ez indította a lelkesítő pályára is. „*A teológiai tanulmányokból amennyire erőm telik, minél többet el akarok sajátítani, mivel csak a vezetésre rendelt embereknél többet tudó ember tud embertársain segíteni.*” (KEVEHÁZI, 2009:9) Teológiai tanulmányait Sopronban végezte 1931-ben a Magyar Királyi Erzsébet Tudományegyetem Evangélikus Hittudományi Karán. Később Finnországban volt ösztöndíjas. Nagyon erősen hatott rá a finn ébredési mozgalom. A mozgalom egyik fontos jellemzője, hogy hangsúlyozza az egyszerű és csendes élet fontosságát, miközben felelősséget vállal a társadalomban. A mozgalom követői aggodalmat éreztek a finn társadalom igazságtalansága miatt. Finnországban ismerte meg a népfőiskolai mozgalmat is, melynek később fontos szerepe lett az életében, illetve amely a felnőttképzést, mint a társadalmi hátrányok leküzdésének gyakorlati eszközét tárta elé. Ezekkel a hatásokkal hazatérve, került sor 1932-ben lelkészé szentelésére. Első szolgálati helye a Budavári Gyülekezet volt.

1934-1935 között a hatvani gyülekezetben szolgált missziói segédlelkészként, egy év alatt templomot épített. Sztechlo 1934. január 1-jétől szolgált a gyülekezetben, azzal a feladattal, hogy Eger, Gyöngyös, Hatvan központokkal gyülekezeteket szervezzen. A gyülekezet visszaemlékezése mozgékonyak és szervezőkészséggel megáldottnak írta le a fiatal missziói lelkészt. Hatvanban már 1934 elején elhatározták, hogy templomot építenek. Sztechlo gyűjtőútra indult az országban (érdekes momentum az életében, ami újra és újra visszatér, a valamiért gyűjtés feladata), az egyháztagok maguk is más egyháztagokat szólítottak meg adakozásra. Fél év kellett, hogy megépüljön a templom. 1935. május 12-én volt az ünnepélyes alapkövetétel, szeptember 1-én már a felszentelési istentiszteletet tartották meg. Sztechlo Gábor a templom felszentelése után nemsokára búcsút vett a gyülekezettől, hogy Nagytarcsán folytassa szolgálatát (HLAVACSKA, 2017:20). Ebben az egy évben olyan intenzív szervező és építő munkát végzett, amely közel száz évvel a megvalósítás után is élő.

1935-1942 között Nagytarcsán volt lelkész. 1938-ban Sztéhlo Gábor, az önállóvá vált egyházközösség lelkészeként megszervezte az ország első bentlakásos paraszt népfőiskoláját, amely 1944-ig működött. (Egyik épülete ma Falumúzeumként működik.) A finn minta alapján 1937-ben kezdte el a népfőiskola megszervezését, amelyet 1938-ban alapítottak meg. 1937-ben a finn egyház lelkészeket küldött Magyarországra, ők hívták fel a népfőiskolák hiányára a figyelmet. Az első gyűjtőkörútra Sztéhlo Gábort is meghívták. Az építkezéshez az adományok, elsősorban finn támogatás biztosította a forrást, először kettő majd később egy harmadik épület is megépült. Nagytarcsán jött létre az első olyan népfőiskola, amely saját ingatlannal rendelkezett. Tessedik Sámuelről nevezték el a népfőiskolát Tessedik Sámuel Falvának. Tessedik evangélikus lelkészként a XVI. században Szarvason végzett munkáját tekintették a mezőgazdasági, gazdálkodási fókuszú felnőttképzés történelmi gyökerének, ezért a névválasztással emléket akartak állítani az ott, és akkor abbamaradt munkának, és igyekeztek azt folytatni (MOLNÁR, 1988: 28.).

A harmincas évek parasztfjúsága zömmel 4 osztályt végzett az elemi népiskolában. Megtanultak ugyan írni–olvasni, a szükséges matematikai alapokat, hittant is. Amire ezen felül a mindennapi élethez, a boldoguláshoz szükséges lett volna - beleértve a falun akkoriban legelterjedtebb foglalkozást, a földművelést is - saját erőből kellett megszerezniük. *„Az volt a célunk, hogy mély lelki életet élő, a műveltség útján elindított, szakmailag képzett parasztfjúságot neveljünk, akik később képesek lesznek vezető pozíciók betöltésére is.”* A mozgalom jelmondata *„A közösségért való élet felelősségteljes élet”* volt. A népfőiskolákról Sztéhlo Gábor azt írta, hogy az egy eszköz, nem varázsige vagy csodaszer. Sok problémája volt a *„parasztfjúságnak”*: a fiatalok műveltségre, képzettségre vágytak, de társadalmi helyzetük nem engedte, hogy nívós helyeken tanuljanak. A képzés nyomán a civilizációban előrébb haladtak, de erkölcsileg nem kaptak támaszt. Véleménye szerint a talaját vesztett ifjúságon segíteni kellett (a fiatalok, gyermekek támogatása is az életén átívelő motívum), és a népfőiskola erre lehet jó alap. A népfőiskola célja nem a tudomány és az ismeret közlése volt, hanem az ismeretek befogadási készségének fejlesztése. Az irodalom, a történelem és társadalomismeret, a néprajz, a mezőgazdasággal kapcsolatos tárgyak mellett az elemi ismeretekben kaptak alapokat, mint amilyen a helyesírás és számolás. Utóbbiak voltak az elfelejtett készségek, amelyeket fejlesztettek. *„A nap nagyobb részét a gyakorlatok töltik ki, a fiúk magukat vezetik teljes önkormányzattal... Rend, fegyelem, mind egyben a fiúk kezében van letéve.”* írta Sztéhlo Gábor (SZ.TÓTH-TRENCSENYI, 1993:14). Az ifjúság önkormányzatiságának elve már itt megjelent, majd későbbi tevékenységében teljesedett ki. A vezető egyfajta mentorként volt jelen közöttük. A közösségi alkalmak, illetve a közösen végzett munka biztosította, hogy közösséggé formálódjanak a résztvevők. Öthónapos volt a bentlakásos népfőiskola, a nevelők is együtt laktak a hallgatókkal. A népi írók is részt vettek az oktatásban. MórícZ Zsigmond is írt róla a Kelet Népében. Szerinte az iskolák falun nem töltötték be a hivatásukat, ezért volt nagy dolog a népfőiskola.

A diakónia felé fordulva

1943-ban jött létre a bányakerületi Luther Szövetség Szociális Bizottsága, amely célul tűzte ki árvaházak létrehozását. A körlevelet, amely az igények felmérését célozta, Sztéhlo Gábor fogalmazta meg. Ismét egy társadalmi problémára adott választ képviselte az egyházi oldalról a gyakorlatban. *„Nagytiszteletű Urat arra kérem, hogy gyülekezetéből a nevelésre és*

ellátásra szoruló hadi árva, árva és elesett (szülő nélkül, rossz környezetben élő) gyermekek számát és nevét az alábbi címre szíveskedjék közölni. Feltüntetni kérem, milyen nevelésben kívánják a gyermeket részesíteni. [...] Az öt árvaház jellege szerint úgy oszlik meg, hogy ezeknek a követelményeknek meg tud felelni.” (KEVEHÁZI, 2009:15) A levélben megfogalmazott cél előre mutat Sztéhlo gyermekmentő, illetve gyermek-köztársaságbeli munkájára. Az „árvamunka” támogatására szolgál az egyház kötelező offertóriumainak (egyházi gyűjtés) egyike.

Menteni, aki menthető

1944-ben kórházlelkészi feladatok ellátására került Budapestre. Sztéhlo fiatal évei alatt – ahogy önéletírásában írta – nem nagyon folyt bele a politikába. Ebben a szolgálatban szembesült először a háború borzalmaival és a zsidók helyzetével. 1944 márciusától kezdve Raffay Sándor püspök megbízásából elkezdte a zsidó gyermekek szervezett mentését. Részlet az egyetemes közgyűlés jegyzőkönyvéből:

„(16. (K.) Tárgyalja az egyetemes közgyűlés a presbitérium javaslatát evangélikus zsidómissziói bizottság alakítása, illetve a Magyar Evangéliumi Egyházak »Jó Pásztor« Missziói Alapítványának igazgatóságába, evangélikus tagok kiküldése és egyetemes missziói bizottság alakítása tárgyában.

A közgyűlés elhatározza, hogy missziói bizottságot s annak kebelében zsidómissziói albizottságot alakít, s ennek az albizottságnak a tagjait egyúttal kiküldi a Magyar Evangéliumi Egyházak »Jó Pásztor« Missziói Alapítványának igazgatósági tagjaiul, de anélkül, hogy ezzel Egyházegyetemünk az alapítványt terhelő anyagi kötelezettségekért felelősséget vállalna s azzal a hozzáadással, hogy a kiküldött tagokat az Egyházegyetem bármikor visszahívhatja.

Egyben utasítja ezt az albizottságot arra, hogy a zsidómissziói munka végzésénél keressen együttműködési lehetőséget és módot az ugyanezen munkatéren működő norvég misszióval.”ⁱⁱⁱ

Az egyház Sztéhlot szabadságra küldi, hogy ezen a módon távolítsa a tevékenységet, és teljes szabadságot tudjon kapni, ez idő alatt nem töltött be lelkészi hivatalt. Az első otthon a nagybátyja, Haggemacher Ottó által felajánlott I. kerület, Bérc utca 16. alatti villában valósult meg. 1944 karácsonyáig 32 helyen szervezte meg a gyermekek elhelyezését és ellátását a svájci Vöröskereszt támogatásával. Képességeit, tapasztalatát az üldözött gyermekek és felnőttek megmentésére fordította; munkája nyomán több száz gyermek és felnőtt menekült meg a biztos haláltól, tekintet nélkül nemre, fajra, vallásfelekezetre, politikai felfogásra és világnézetre. A gyerekek mellett az otthonok 400 dolgozója is menedéket, oltalmat talált, többek között a diakonissza testvérek is.

Sztéhlo a munkatársaival együtt az egyes helyek anyagi biztonsága mellett a működés biztonságára is figyelt. Az anyagi biztonság jelentette, hogy legyen mindenkinek megfelelő fekhelye, ruházata és ételmezése. A működés biztonságát jelentette, hogy a gyerekek személyazonosságát szükségszerűen megváltoztatták. A higiénés feltételeket igyekeztek biztosítani (takarítás, személyi higiéné biztosítása), amely komoly kihívást jelentett, különösen az ostrom alatt. Olykor a természet segített – a havazás alkalmával volt víz a felolvasztott hóból.

A működés biztonságának további garanciája volt a gyermekek hétköznapjainak a strukturálása házirenddel, programokkal, tanítással, ezzel ismét visszatér a képzés, fejlesztés motívuma az életébe. Ezért a tevékenységéért kapta meg később éppen a mentett, és felnőtte vált gyermekek közbenjárására 1972-ben a Világ Igaza címet.

1945 tavaszán a Weiss Manfréd által felajánlott területen megszervezte a Pax Gyermekotthont. A gyermekotthon működtetésére több okból volt szükség. Egyrészt nagyon sok gyermekért már nem tudtak jönni a szülők, másrészt Sztéhlo az új rendszer üldözöttjeinek gyermekeit is segíteni kívánta. Közel nyolcszáz menekült gyermekkel megalapította a „Gyermekköztársaságot”, a Gaudiopolist (KUNT, 2022). A működés alapja a gyerekek önkormányzata volt. A gyerekköztársaságnak volt alkotmánya, és önálló törvénykönyvet is alkottak. A fizetőeszköz a „Gapo dollár” nevét az állami vicclap neve, a „Gapo-Maty” után kapta. A felnőttek, így Sztéhlo Gábor támogatták a gyerekeket abban, hogy a mindennapokban be tudják tölteni azokat a funkciókat, amelyeket betölteni akartak, illetve, amit a maguk által fogalmazott szabályok szerint betölteniük kellett. A hétköznapokat a maguk által szervezett ünnepek tették különlegessé. Könyvtárt működtettek, énekkart alapítottak. Az itt folyó nevelő munkának fontos része volt, hogy a fiatalok szakmát tanulhattak. A munka nem volt kötelező, a közösségért vállalt önkéntes szolgálat volt. Gaudiopolist sem a magyar állam, sem az egyház nem támogatta. Segítséget csak a Nemzetközi Vöröskeresztől kaptak. A gyermekotthont 1950-ben államosították. Felajánlották Sztéhlo számára a vezető pozíciót, azonban az új ideológiai környezetben nem tudta vállalni tovább a munkát.

Sztéhlo Gábor kapcsolatban állt a Szabadkőművességgel. Az 1946-ban újjáalakult Régi Hívek páholyának lett tagja. 1949. június 9-én előadást is tartott a páholyban „Az evangélium és a szociális haladás eszméi” címmel. A Pax Gyermekotthon vezetésével kapcsolatos elfoglaltságai miatt gyakran hiányzott a páholy munkából, de ezeket az eseteket előre bejelentette, és eljuttatta adományait az özvegyperelybe. Páholya 1950-ben megválasztotta a második felügyelői tisztségre. 1950-ben betiltották a szabadkőművességet is.

Menteni, ami menthető

1949-ben a Magyar Evangéliumi Egyházak „Jó Pásztor” Missziói Alapítványa jelentette az érintetteknek, hogy az evangélikus igazgatósági tagok közül Rózsa Gyula, Pór János, Dr. Frenyó Vilmos és Sztéhlo Gábor lemondtak. Az alapítványi munka ekkor már más irányt vett, a zsidómisszió lett az elsődleges cél. A megüresedett helyekre Túróczy Zoltánt, mint az evangélikus egyház lelkészi elnökét, Groó Gyulát, Olt Vilmost, Dr. Benes Miklóst és Dr. Tepler Istvánt nevezték ki. Az egyetemes presbitérium úgy döntött, hogy a Jó Pásztor Misszió zsidómisszió munkáját a református és evangélikus egyház saját szervezeten belüli munkának tekinti, és így folytatja azt. Éliás József református lelkészt konventi missziói lelkészként alkalmazta a saját egyháza. Az evangélikus egyház Olt Vilmos nyugalmazott lelkészt kérte erre a feladatra. Sztéhlo új feladatokat kapott. 1950-es tisztújításban a Magyarországi Ökumenikus Egyházi Kölcsönsegély Alap Intéző Bizottságába evangélikus részről Péter Lajos és ő kaptak mandátumot. Emellett a külmissziói bizottságba, valamint a missziói szakbizottságok munkacsoportjába, és meliorációs bizottságba is megválasztották. 1950. január 7. és 1951. október 15. között segédlelkészi szolgálatot látott el a budavári, kelenföldi, majd a kőbányai gyülekezetben. Ebben az időben az internáltak segítségét végezte, oldalkocsis motorjával járt

Kistarcsára és más helyekre, vitte a hitet, a reményt és az élethez szükséges dolgokat, élelmet, ruhát, gyógyszert.

Sztehlo Gábor mellett Thúróczy Zoltán püspök játszott óriási szerepet abban a folyamatban, amelynek eredményeként a szeretetintézmények az államosítás után is tovább működtek. Az egyház egyik legelső és legfontosabb ágának, a szeretetszolgálatnak a megőrzése volt a cél. A terület lehetőséget biztosított az egyháznak, hogy a segítségnyújtáson túl az új, diktatórikus környezetben is sikerrel tágítani tudja nagyon szűk mozgásterét. 1951. november 1-jével megszűnt az evangélikus diakonissza anyaházak munkája. Abból az igazságból kiindulva, hogy az egyház nincs szeretetszolgálat, diakónia nélkül, a diakónia pedig nincs egyház nélkül, az evangélikus egyház vezetése létrehozta a Szeretetintézmények Gondnoksága nevű bizottságot. Ezzel a háború előtt működő struktúrát, melyet a belmissziói hagyományokra építve szerveztek meg, a diakóniát új tartalommal új formában indította el az új keretek között.

Ez az új keret az államszocializmus volt. Az egyházakkal kötött egyezmények szabták meg 1948-tól az egyházak jogait és kötelezettségeit, munkájuk igen szűkre szabott lehetőségeit. Az egyházak tevékenységének felszámolását már az egyezmények megkötése előtt megkezdte az államhatalom az egyházak közéleti aktivitásának szűkítésével, mely az egyházi vezetők, az aktív papság letartóztatásával, megfélemlítésével kezdődött. Az 1945-ben elindult földreform is a korlátozások egy módja volt, az anyagi erőforrások szűkítését jelentette két szempontból is, egyrészt maguknak a földeknek az elvétele (bár az evangélikus egyház csak nagyon kis mértékben birtokolt középirtoknál nagyobb méretű ingatlant), másrészt a gyülekezet azon tagjainak anyagi ellehetetlenítésén keresztül, akik az anyagi fenntartásban szerepet vállaltak. Felszámolásra kerültek a bevett felekezetek korábbi jogai, többek között, hogy az egyházi adót közadó formájában tudták behajtani. A következő lépés az egyházi oktató és nevelőmunka lehetetlenné tétele volt. A vallásos hit képződésének folytonosságát kellett megakadályozni. Ezt a gyermekek és az ifjúság között végzett munka ellehetetlenítésével lehetett elérni a leghatékonyabban. Az ezzel együtt a civil szervezetek felszámolását célzó intézkedés is visszahatott erre a folyamatra, amely során a civil szervezetek mellett a szerzetes és diakonissza rendeket is feloszlatták.

1948-ban aláírásra kerültek az egyezmények, melyek az állam és az egyház, illetve az egyes felekezetek viszonyát szabályozták. Ezek az egyezmények az egyházak szabadságát mondták ki, az anyagi támogatásokat szabályozták, az egyházak deklarálták az állami jogszabályok tiszteletben tartását, és a kormány iránti lojalitásukat. 1951-ben alakul meg az Állami Egyházügyi Hivatal, előtte a vallási ügyek igazgatása az államapparátusban a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz tartozott, ezen belül is a vallásügyi főcsoport volt a felelős.

Az egyház által felállított bizottság vezetője, ügyvivője Sztehlo Gábor lett, aki 1951. október 15. és 1961. decembere között volt a diakóniai szolgálat szervezője, a Sarepta Szeretothon vezetője, valamint annak létrejöttét követően az Evangélikus Egyetemes Egyház diakóniai osztályvezetője. A diakónia szervezeti átalakításáról írja: *„A nyugdíjas, pensios rendszerű otthonokat, szeretothonokká alakították át, ahol nem kiváltságos személyek, hanem gyógyíthatatlan és fizetni nem tudó betegek nyertek elhelyezést. A középiskolás diákokat, vagy esetleg egyéb gyermekeket magukba foglaló intézményeket egészségügyi gyermekotthonná*

fejlesztette ez a gondnokság. Az egészségügyi gyermekotthonokba az EÜ. Minisztérium által beutalt nyomorék, csökkentszellemiségű, idióta és gyógyíthatatlan gyermekek nyertek beutalást.”^{iv} A gondnokság 1952-ben nyolc intézménnyel dolgozott. Az épületek teljesen leromlott állapotban kerültek át kezelésre, semmilyen tőke nem társult hozzájuk. Működött az egyházban még hét másik, tradicionálisan az egyes helyi gyülekezetekhez tartozó intézmény.

1951-ben Budapesten a Fébé diakonissza egyesületet és anyaházat is felszámolták. Egy részében az akkor Budapestre költöző Teológiai Akadémia hallgatói laktak. A Vörös Hadsereg út^v 193. alatti régi anyaházi épületbe fogyatékosokat költöztetett Sztehlo Gábor. Ezzel a funkcióval tudta megmenteni. Hamarosan az intézet és a munka tovább bővült. A diakóniai munkában egyházi szakembereket is képzett, hiszen erre az 1948-as egyházi egyezmény lehetőséget biztosított, sőt újabb finnországi útjával anyagi bázist is teremtett. Lelkészek is jelentkeztek segítségére, így lett az Országos Egyház diakóniai előadója, országos szervezetté építette az evangélikus intézményeket, egységes működési formát épített ki. 1952-ben az országos irodában végezték az országos jellegű és érdekű munkákat. Vető Lajos püspök beszámolója szerint: „*egyre világosabban bontakozik ki az országos jellegű munka tagozódása azoknak a tapasztalatoknak megfelelően, amelyet az elmúlt években szereztünk. A sajtószolgálatot az Egyetemes Sajtóosztály, a szeretetszolgálatot a Diakóniai Osztály, a Nyugdíjosztály és a Gyülekezeti Segély Osztály végzi.*”^{vi} 1952-ben kiadták az első diakóniát támogató körlevelet, amit ő jegyzett, mint ügyvivő az Evangélikus Egyetemes Egyházi Szeretetintézmények Bizottságában. A következő szolgálatokról számolt be ebben a dokumentumban:

- Aggmenhely Budapesten 2: II. Vöröshadsereg útja 193, és Modori út 6.
- A volt idős diakonisszák részére Piliscsabán tartottak fenn otthont.
- Dolgozó leányok számára otthonnal rendelkeztek Budapesten a Szobi utcában.
- Üdülő működött Mátrászentimrén (egyházi munkatársak számára) és Bagolyírtáson.
- Az egyháznak további „*aggokkal és gyermekekkel*” foglalkozó intézményei voltak a következő településeken: Győr, Pécs, Békéscsaba, Szarvas, Nyíregyháza, Budapest (Bosnyák tér).
- Különleges céllal működött a nagytarcsai otthon, ahol „*iszákos mentő misszió*” működött.
- Kistarcsán a lelkészözvegyek számára biztosítottak ellátást.

Részlet az adománykérő levélből: „*Pénzt éppen úgy, mint bármiféle adományt, élelmet, ruhát stb. a megfelelő csekklap felhasználásával bármelyik intézmény céljára lehet küldeni, mi azt a megfelelő helyre továbbítjuk. Arra kérjük Testvérünket, hogy hirdesse meg ennek a szeretetszolgálatnak a szükségét, és kérje az érte való imádságot éppen úgy, mint az adományokat.*”^{vii} A körlevelek kiadása a kapcsolattartás egyik módszere volt. Sztehlo rendszeresen készített körleveleket, amelyekben a diakóniai munka hazai és külföldi vonatkozásai mellett beszámolt a gyűjtő körutakról is. Mindig volt egy teológiai üzenet is ezekben, szorgalmazta a diakóniai munkáképzés megvalósulását, és az otthonvezetőknek is írt hasznos tanácsokat, például recepteket.

Sztechlo Gábor, mint már lelkészi munkája során is bebizonyosodott, kiváló szervező, ügyeknek embereket megnyerni tudó személyiség volt. A diakóniában az ügyvivő feladata volt a gyűjtőkörutak bonyolítása. Az „Illés szekere” nevű kisbusszal járta a vidéki gyülekezeteket, és gyűjtötte a pénzbeli, természetbeni adományokat a diakóniai intézmények számára. A kisbusz története is különleges volt. 1956-ban, amikor sokan menekültek külföldre, az osztrák diakónia egy segítő hálózatot állított fel, amelyben lelkészek, diakónusok, pszichológus végzett lelkigondozói, társadalmi integrációs feladatokat, járva a menekülttáborokat. A közlekedésüket Volkswagen kisbuszok segítették. Ezek közül kapott egyet a Magyarországi Evangélikus Egyház, miután a szolgálat okafogyottá vált. Ordass püspök mehetett el érte az osztrák határra. Így került „Illés szekere” a diakónia szolgálatába.

A történelmi traumák okán a diakóniában többféle feladatot is el kellett látni a klasszikus intézményi munka mellett, melyet Sztechlo maga is gyakorolt, ilyenek voltak a kitelepítettek, az internálótáborokban lévők, a menekültek segítése. Kűszler Katalin diakonissza testvér, származása miatt érintett lévén az 1946-ban kitelepített németek között vállalt szolgálatot. Három lehetőség állt előtte, vagy leteszi a diakonissza szolgálatot, vagy diakonisszaként egy németországi anyaházban szolgál tovább, vagy az ökumenikus szövetségen keresztül a kitelepített németek között végez szolgálatot. Ő ezt az utóbbi lehetőséget választotta, amelyet Ordass Lajos is támogatott.

Sztechlo Gábor tervezte a diakóniai munkás képző tanfolyam elindítását. A hallgatók külföldi képzéséről is véleményt cseréltek. Kűszler Katalin és Ordass Lajos levelezésből derül ki, hogy Kűszler Katalin sok segítséget nyújtott, öreg- és gyermekotthonok, valamint üdülők támogatásában, illetve a Sztechlo Gábor által szervezett diakóniai munkás képző tanfolyamok hallgatóinak esetleges külföldön történő képzéséről is véleményt cseréltek (KÓSA 2007:25).

1957-ben készítette el Sztechlo a „szeretetszolgálati munkások képzésének” tematikáját^{viii}, melyet 2 évre tervezett. Sajátossága, hogy gyakorlati idővel kezdődött, akkor derült ki az alkalmasság a tanfolyam elvégzésére. A tanterv a következő részekből állt:

A) Teológiai alapismeretek:

- Bibliaismeret
- Hittan
- Diakónia
- Egyháztörténet
- Gyülekezeti munka
- Bibliaóra
- Lélektan
- Szabad előadások, látogatások, tapasztalatgyűjtés

B) Gazdasági Ismeretek:

- Otthonvezetői ismeretek
- Háztartási alapismeretek

C) Orvosi és betegápolói alapismeretek:

- Egészségtan
- Kórtan
- Gyógyszertan
- Ápolástan
- Általános egészségügy

Egységes Házirendet szerkesztett, amiben az alapvető értékeket rögzítette: *„A szeretetotthon az Evangélikus Egyház Diakóniai Szolgálatának egyik otthona. Krisztus szeretete hozta létre, Krisztus szeretete irányítja is azt. Krisztus szeretete akkor irányítja azt, ha a lakók Krisztus Szeretetének élnek. Hogy az együttes élest lehetővé tegyük és életünk Isten tiszteletében és az Őtőle áradó szeretetben folyjon, tartsuk magunkat a következő rendhez:*

- Résztvételt szorgalmazza a spirituális alkalmakon.
- Pontosságot kér az étkezéseknél.
- Csendet kér.
- Az otthont este be kell zárni.
- A tisztaság megtartásában segítséget kell adni a takarító személyzetnek azzal, hogy a saját környezetére mindenki figyel.
- A házon kívüli beszerzéseket kéri, hogy mindenki oldja meg maga.
- Vigyázni kell, a káreseteket kerülni kell.
- Ágynemű és fehérnemű tisztítását az intézményen kívül kéri megoldani.
- A konyhát és egyéb gazdasági helyiségeket a lakók nem kereshetik fel.
- Pénzt, értéktárgyakat az otthonvezetőnek kell leadni nyugta ellenében.
- Kívánságokat udvarias formában kell közölni.^{ix}

1953-ban készült el a zsinati törvény VIII. tc. a szeretetszolgálatról. Ez adott keretet az egyház új módon megszervezendő diakóniai munkájának. A törvény rendelkezése szerint annak a gyülekezetnek a feladata az intézmény fenntartása, amelynek területén van, függetlenül az épület tulajdonosától. A fenntartás ebben az időben pusztán az anyagiak biztosítását jelentette. Ezáltal a törvény a gyülekezeti diakónia részévé tette az intézményes diakóniát. A régi egyesületi és „részszeretszolgálati” munka helyébe az egyházi szeretetszolgálati munka lépett. A központ végezte az irányítást az egyetemes presbitérium és a területet felügyelő püspök vezetésével. Így a felügyeleti és a koordináló feladatokat a diakóniai osztály látta el, emellett tanácsadói és irányító szerepet is betöltött az intézmények élete, szervezése, fejlesztése terén; a felügyeletet a személyi és az anyagi ügyekben gyakorolta. Intézmény vagy szolgálat megszüntetése vagy új szolgálat indítása a diakóniai osztály javaslata és a egyetemes elnökség jóváhagyása nélkül nem volt lehetséges.

Minden intézményt egy vagy több gyülekezet támogatott, illetve a területileg illetékes egyházmegyék. Az intézményektől azt várták, hogy az adományokból, melyek az intézmények

költségvetésének 10%-t adták ki, az ellátottak befizetéseiből, illetve az esetleges állami támogatásból (ilyen a fogyatékos személyek után járt az egészségügyi gyermekotthonokban) gazdálkodjanak. Minden intézmény élén az otthonvezető állt, aki az „ápolásban jártas női személy” volt. Nagyobb intézmény élén az igazgató és gondnok állt, akik lelkészek voltak. A gondnok gazdaságvezetési feladatokat végzett.

A diakóniai osztályt ügyvivő vezette, mellette dolgozott ügyvivő gondnok, és egy irodavezető, ők önkéntesek voltak, illetve kongruát kaptak. Az osztály gondnoka vitte az anyagi ügyeket, könyvvitelben, anyaggazdálkodásban segített, beszámolók és költségvetés előkészítésében nyújtott támogatást az egységesség érdekében.

Az osztály mellett működött még az az egyházmegyei diakóniai előadók hálózata, ők voltak a gyülekezeti segélyek előadói is. Ők szervezték a gyűjtéseket az intézmények számára, az egyházmegyében a diakóniai intézményekkel kapcsolatos koordináló feladatot vitték, a gyülekezeteket tájékoztatták a diakóniai munkáról, illetve később, a diakóniai teológia kibontakozása során a háromdimenziós diakóniai modell érvényesülését felügyelték, segítették.

A diakóniai teológia nem az egyházi szeretetszolgálat teológiai alapvetését jelentette, hanem a teológiai gondolkodás egészének alapját jelentette, mely az állam szociálpolitikai programjának egy lehetséges ideológiai háttéréként jelenik meg. (CSERHÁTI 1984: 20), Három dimenzióját hirdette meg Káldy Zoltán püspök:

- gyülekezeti diakónia (a gyülekezetekben zajló spirituális élet)
- intézményes diakónia (az intézményekben zajló segítő tevékenység)
- társadalmi diakónia (a gyülekezeti tagok, egyház által vállalt világi tevékenység, például részvétel a társadalmi munkában)

A diakónia tiszta teológiai alapvetését írja felül a diakóniai teológia. Sztehlo így foglalja össze a diakónia teológiáját: „*Diakónia: Jézus Krisztus kezeinek a hivatala. Nincsen egyház diakónia nélkül, és diakónia sem lehet egyház nélkül. Az egyház ismertető jele a diakónia. A diakónia nem csak egy speciális munkája az egyháznak, amit csak ott lehet folytatni, ahol a megfelelő körülmények és feltételek adva vannak. Azután nemcsak egy olyan munkaága az egyháznak, ahová különleges képességű munkásokra van szükség, és ha azok nem állnak rendelkezésre, akkor diakónia nem lehet az egyházban. Ahol Isten igéje szól és Isten szent Lelke munkálkodik, ott diakónia is van. Egyrészt mert Isten igéje nem tér vissza üresen, tehát egyrészt, mint gyümölcs jelentkezik, de másrészt a diakónia, mint az egyház élettel való igehirdetésének formája, a bizonyágtétel egyik ténye elengedhetetlen, szükségszerű következménye az egyház életének, mint Krisztus testének életéhez.*” (KORÁNYI 2019, 247.)

Sztehlo későbbi beszámolójában leírta, hogy bár a zsinati törvény a diakónia osztály létrehozását biztosította, így igyekezett az egyház pótolni azokat a szervezeti egységeket, amelyek a diakóniai munkát szervezték, „életben tartották”, azonban a törvény nem tudott végleges és tiszta helyzetet teremteni a fenntartás tekintetében. Korábban kétféle fenntartás, tulajdonlás létezett:

- egyesületi, „szervi” tulajdonok, ezek 1948-ban az egyházra szálltak
- gyülekezeti tulajdonok

A törvény területi alapon döntött a fenntartási és kötelezettségekkel járó feladatokról. Ezzel olyan gyülekezetekre „erőszakolt rá” efféle kötelezettségeket, amelyek nem voltak erre felkészülve. Ez ellen a gyülekezetek tiltakoztak. Sztehlo megoldandó feladatként tűzte ki ennek a helyzetnek a feloldását, akár adminisztratív eszközökkel is^x. Nagyon fontosnak tartotta – erről 1958-ban írt –, hogy a diakóniai osztály és az egyetemes egyház felelősségi körei világosan legyenek elkülönítve, pontosan kerüljön írásban rögzítésre a hatáskörökkel együtt. Nem volt egyszerű az átmenet, amelynek során a korábban tradicionálisan egyesületi keretek között működő intézmények átálltak az egyházi törvény szerinti működésre. Több intézmény és a fenntartó gyülekezetek számára nehézséget jelentett a decentralizálás gondolata, annak ellenére, hogy a központi egyház rejtetten, de központosítást hajtott végre. Az ellentmondások a gyakorlatban látszottak meg. Sztehlo felhívta a figyelmet arra, hogy az ellentmondások megszüntetése érdekében szükséges a törvény változtatása, a leírások egyértelműsítése. A cél az volt, hogy rögzítésre kerüljön, a diakóniai osztály nem több, mint az egyetemes egyház egy bizottsága, és nem egy különálló, önálló felelősségi körökkel rendelkező szervezeti egység. Az osztály feladatául a következőket szerette volna rögzíteni:

- felügyelet
- tanácsadás az intézmények életében
- a diakóniai szolgálat iránti elkötelezettség, illetve magának a diakóniai szolgálatnak a fenntartása a gyülekezetekben
- kérdések, kérések összegyűjtője és tovább vivője a magasabb döntéshozók felé
- adományok gyűjtője és szétosztója

A diakóniai osztály tehát csak meghatalmazás alapján végzett volna önállóan munkát, ha egy szolgálat, intézmény munkája megszakad, vagy újat kell indítani. Ezek azért voltak számára fontosak, mert olyan ügyek is kerültek a diakónia osztály elé, mint például, hogy egyes lelkészi kongruákat egészítsen ki, vagy amikor személyi kérdéseket közegyházi szempontból kellett volna megoldani. Ezekben az esetekben végrehajtói szerepkört vártak el a döntéshozók, mivel azonban a diakóniai osztály az országos egyház egy szervezeti egysége és nem önálló szervezet volt, ezért nem lehetett sem vagyona, sem tulajdona, ami ezekben az esetekben az intézkedés alapját képezte volna. Sztehlo e szervezeti problémák megoldása érdekében készített egy tervezetet a zsinati törvény kiegészítésére. Ez a következő pontokat tartalmazta:

- A diakónia osztály, mint tanács és intéző szerv működik.
- A szeretetintézményekért elősorban a helyi gyülekezet a felelős.
- A diakóniai osztály engedélye nélkül a diakóniai célt szolgáló gyülekezeti vagyont nem lehet elidegeníteni.
- A diakóniai osztályon ügyvivő lelkészt alkalmaznak.
- A szeretetintézmények mellett igazgatótanácsot kell alapítani.
- Az igazgatótanács hatásköre:
 - gondozottak felvétele
 - vezető beosztású alkalmazottak felvétele
 - az intézmények házi rendjének és munkarendjének meghatározása
 - lelki felügyelet gyakorlása

- az intézmény költségelőirányzatának megállapítása, pénzügyi gazdálkodás irányítása, különös tekintettel az utalványozási jogkörre
- az 500 Ft feletti kötelezettségek, azaz „teljesítési ügyletek létesítése”
- a költségelőirányzat átcsoportosítása
- az egyházi szervezetekkel való kapcsolattartás
- Az igazgatótanácsok elnöke a helyi gyülekezet lelkésze, helyettese a gyülekezeti felügyelő.
- A szeretetintézmény élén az otthonvezető áll, ő közvetlenül az igazgatótanács alárendeltje.
- A pénzügyi gazdálkodást a gondnok végzi.
- Az alkalmazottakra az egyház fegyelmi jogköre terjed ki.
- A házirendet jól látható helyen ki kell függeszteni.
- A helyi gyülekezet tagjaiból számvizsgáló bizottság alakul.^{xi}

Ebben az időszakban már nyolc lelkész dolgozott a diakóniában. Vita tárgya volt az is, hogy ezeknek a lelkészeknek a bére terheli-e a diakóniai osztály költségeit, melyekre fedezetet az adományok biztosították. Sztehlo leszögezte, hogy ezek a lelkészi bérek az otthonok költségvetéseit terhelik. Ráadásul ezek a lelkészi bérek sokkal kisebb terhet jelentettek a költségvetés számára, mint az egyéb munkatársi illetmények. Sztehlo és munkatársa, Ruzicskai László nem kaptak illetményt, csak a kongruát (állam által biztosított segély). A céljuk az volt, hogy intézményeken keresztül lehessen megoldani a finanszírozásukat, így az őket megillető kongrua összeget az egyházkerületek tudják lelkészeik számára juttatni.

Kifogást kapott a diakóniai osztály miszerint sok lelkészt von el a szószéki szolgálattól a szeretetszolgálat. Sztehlo azt a választ adta, hogy azokban az időkben a diakónia a leginkább meghallott szó a társadalomban. A legtöbb ember nem a lelkészre hallgat, hanem a szemének hisz, amit lát. Bízott abban, hogy *„eljön majd az idő, amikor a liturgia lesz számunkra az Úr kicsinyein végzett szolgálat is.”*

Az egyházvezetés elképzelése az volt, hogy az intézmények független identitással rendelkezzenek, az igazgatást a tanáccsal együtt az otthon vezetője végezze. 1954-ben a diakóniai osztály ezt az elgondolást végrehajtotta, ugyanakkor semmilyen szabályrendszer nem alakítottak ki annak érdekében, hogy a tanács összetétele, a tagok számának meghatározása egységes legyen. Sztehlo szerint sem volt ez lehetséges, mert az intézmények saját előtörténettel, magukkal hozott hagyományokkal rendelkeztek. A vezetői csoportok sem voltak egységesek. Sztehlo elgondolása szerint fontos volt, hogy a gyülekezet a lelkészen keresztül gyakorolja a felügyeletet.

A támogató gyülekezetek egyre többen voltak, már nemcsak egy egyházmegye látott el egy intézményt, de egy egyházmegye több intézményt is képes volt támogatni. Sztehlo szükségesnek tartotta a diakóniai előadó lelkészek munkájának megerősítését, évi diakóniai konferencia szervezését, ahol az otthonvezetők, lelkészek, igazgatótanácsok elnökei, az érintettek részt vesznek. Ezekre az alkalmakra az iszákosmentő missziót is meghívta.

Az állam és az egyházak viszonyát problematikusnak látta. *A református egyház és az állam* című írásában^{xii} – melyről nem derül ki, mikor írhatta (a saját munkájának adminisztrálásában nem volt olyan konzekvens, mint a szervező munkában) – megállapította,

hogy a református egyház és az állam között közösség áll fenn. Szerinte a kommunizmus csak diktatúraként tud hatalomra jutni. *„Ha a diktatúra és Krisztus egyháza koexistenciában akar élni egymással, a kommunizmus elveiből kiindulva üldöznie kell Krisztus egyházát. Ehhez azonban ellentmondásnak látszik, hogy az itteni kommunista hatalom nem üldözi az egyházat, sőt tetszeleg magának abban a szerepben, hogy az egyházak pártfogója, anyagi támogatója. Ez csak úgy lehetséges, hogy a kommunista hatalom nem üldözéssel akarja ártalmatlanná tenni az egyházat, hanem belső meghasonlás előidézésével.”* Az iskolák államosításával, a diakónia ellehetetlenítésével, az evangelizációs tevékenység felszámolásával, a hitoktatás megszorításával hozzájárultak, hogy az egyház ősi tradicionális tevékenységeinek gyökereit elvágják és egyfajta kultuszközösséggé tegyék. Sztéhlo véleménye szerint az egyházak a régióban Magyarországon fejtették ki a legkisebb ellenállást e tendencia ellen. Óvta egyházát, hogy az hasonlóan viselkedjen. Véleménye szerint ártalmas, ha az egyházban az állam érdekeit képviselik. Az egyház nem árusíthatja ki magát. Nem lehet önként beállni a sorba, azzal a teológiai elfedéssel, hogy Isten akarata mindez, így az egyház saját szándékából történnek ezek a folyamatok. A református egyházat kritikával illette, mert intézményeit maga ajánlotta fel, mintegy együttműködést kínálva az államnak, és az „*egyházi végkiárusítás*” folyamán azt vallotta, hogy Magyarországon a legteljesebb vallásszabadság van érvényben. Ha az egyházat kultuszközösségé lehetett tenni, akkor a propaganda számára is könnyen felhasználhatóvá vált. Az egyházat diktatórikusan kellett berendezni annak érdekében, hogy a gyülekezetekbe olyan lelkészeket tudjanak helyezni, akik szolgálják az uralkodó ideológiát. Ezzel az egyház meghasonlott önmagával, a lelkészek a gyülekezetekkel. Ennek a gyakorlatnak a bírálóit az Államvédelmi Hatóság vonta felelősségre.

Ebben az időben Sztéhlo politikai támadások keresztútjába került. 1956-ban családjá Svájcba költözött, de ő nem ment velük, mert folytatni kívánta munkáját. Amikor okát kérdezték, körülmutatott: *„Ezek itt mind szeretnek engem. Ezt a szeretetet nem szabad megcsúfolni!”* (HLAVACSKA, 2017, 22) 1961 decemberében tudta először meglátogatni családját. Visszatérését szívinfarktusa megakadályozta.

A diakónia teológiájának esszenciája

Sztéhlo a diakónia valódi lényegét hagyta hátra írásaiban. 1958-ban egy diakóniai találkozón így beszélt arról, hogy miért is van szüksége az egyháznak a diakónia végzésére: *„Sokszor kérdik, miért végzi ezt az egyház? Nem jobban végezné ezt a tanács, az állam? Mennyivel inkább tudná elvégezni ezt valamilyen minisztérium, amelyiknek több pénze van erre. Mennyi mindent tudna ebből az állam csinálni, hogy az állam feladata a szociális munka, a megsegítés. Miért végzi az egyház 1958-ban? Csak egyet tudunk felelni: kell ezt az egyháznak végezni. Mi jól és világosan látjuk ezt. Ez a kell és ez a szükség az, amit tudni és látni kell. Mert Isten prédikálta, mondotta, ő bízott meg ezzel minden egyes embert, akit megkeresztelt. Minden egyes keresztyént nevéen szólított, mikor azt mondotta: Szeresd felebarátodat, amint tenmagadat! És minden egyes embert, akit elhívott azzal bízott meg, hogy én Teérted szolgállok, menj és Te is cselekedj így. Neked kell, én ezt parancsolom. Mint ahogy az irgalmas szamaritánusnak mondotta, vedd fel ezt a te felebarátodat. Ezt mondotta, és azt teszi az egyház. Ezért kell tennie... Nem szociális munkát, nem baráti cselekedetet, hanem Isten parancsát teljesítve.”*^{xiii}

A Munkánkról és annak rendjéről címmel írt irányelveket: „*Evangélikus egyházunk a szeretetszolgálat munkáját a családokban, a gyülekezeteken kívül még intézményekben is végzi. A diakónia életforma, amit Isten irgalmából és szeretetéből végeznek a parancsolat útmutatása szerint. A diakóniai munkástól elvárják, hogy tisztában legyen Istennel és önmagával. Irgalmasságot kell gyakorolniuk, ahogyan Isten is irgalmas. A türelem nagyon fontos a munkában, a felelősség a gondolatokért a tettekért. Minden egyes munkatárs öntevékeny és felelős. Másokkal, más munkatársakkal együttműködve végzik a munkájukat. A munkatársi viszonyra a kölcsönös megértés és segítség a jellemző.*”^{xiv}

Utóhang

Sztehlo 1962-1968 között Hochfluh-Hasliberg kerületben vállalt szolgálatot lelkészként, később, 1974-ben bekövetkezett haláláig az Interlaken der Oberhasli kerület lelkészeként szolgált. A Svájcban töltött évei alatt is segítette az itthon maradottakat. Sok család tudott beszámolni arról, hogy svájci üdülésre szerzett számukra lehetőséget, vagy éppen beszerezhetetlen gyógyszereket juttatott haza.

1972-ben kapta meg a legmagasabb izraeli kitüntetést, az Igazak Yad Vashem érmét, fát ültetett Jeruzsálemben az Igazak Ligetében. Mert ahogy a Talmud írja: „Aki egy életet megment, egy világmindenséget ment meg.”

Útlevele lejárt, még látogatóként sem térhetett vissza Magyarországra. 1974. május 28-án a helybeli postás talált rá a város határában egy padon ülve. Így halt meg, kezében egy levéllel, amit előzőleg adott át részére.

Sztehlo Gábor egész életében különféle területeken mutatta meg a hit, a cselekvő szeretet találkozásának példáját, akár egy-egy személy konkrét segítségével, akár olyan szervező munkával, amelyen keresztül akár több száz embernek tudott segíteni. Vallotta, hogy az igehirdetés a templomban a szavak evangéliuma, a diakónia, a szeretetszolgálat pedig a kezek evangéliuma, örömhíre.

Jegyzetek

ⁱ VI. Levél a szolgálatból, 1957. november 5.

EOL, I/2. Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960. 283. 1957

ⁱⁱ Ez a nap a Magyarországi Evangélikus Egyház diakóniai szolgálatának ünnepnapja, a „Szociális munka napja” megfelelője.

ⁱⁱⁱ A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem 1947. évi április hó 25. napján Budapesten tartott 1944-46. évi egyesített rendes közgyűlésének jegyzőkönyve

https://medit.lutheran.hu/files/egyetemes_orzagos_kozgyules_jegyzokonyv_1947_04_25.pdf

Látogatva: 2023.02.23.

^{iv} Tájékoztató az evangélikus egyház diakóniai munkájáról, EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 151, é.n.

^v Ma Hűvösvölgyi út.

^{vi} Jegyzőkönyv a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem 1954. június hó 29-én Budapesten, VIII. Üllői út 24. szám alatt, az egyetemes székház tanácstermében tartott 1952–53. évi rendes közgyűlésről

https://medit.lutheran.hu/files/egyetemes_orzagos_kozgyules_jegyzokonyv_1954_06_29.pdf

Látogatva: 2023.02.23.

^{vii} Sztehlo Gábor és Dr. Vető Lajos felhívása 1952. május 1. Evangélikus Egyetemes Egyházi Szeretetintézmények Bizottsága

EOL, Országos Protestáns Árvaház 178/1952

^{viii} Az intézmények és gyülekezetek szeretetszolgálati munkásainak kiképzését szolgáló tanfolyam tervezete (437-b/1957)

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960,164-165, 1957.

^{ix} Házi rend

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960,49. é.n.

^x A Magyar Evangélikus Egyházegyetem Elnökségének írt levél

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 225-228. é.n.

^{xi} Tervezet A Magyarországi Evangélikus Egyház Szeretetintézményeinek szervezeti szabályzata

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 72-73. é.n.

^{xii} A Református Egyház és az Állam

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 343. é.n.

^{xiii} Beszámoló az 1958. március 12-én Budapesten az Evangélikus Szeretothonok gyülekezeti termében este 6 órakor tartott diakóniai estről.

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 160-164. 1958.

^{xiv} Sztéhlo Gábor: Munkánkról és annak rendjéről.

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 74. é.n.

Felhasznált irodalom

CSERHÁTI S. (1984.): Diakóniai teológiánk. Diakónia Evangélikus Szemle 2. 19-23.

SÁRKÁNYNÉ HORVÁTH E.–TRAJTLERNÉ KOPPÁNY Á. (1998.): Krisztus tanúi a változó világban. Egyháztörténeti tankönyv. Evangélikus Sajtóosztály, Budapest

HLAVACSAKA A. (2017.): A hatvani evangélikus gyülekezet a kezdetektől 2005-ig (Ref-500 fordulóján). Hatvani Evangélikus Egyházköztség, Hatvan

KEVEHÁZI L. (2009.): 100 éve született Sztéhlo Gábor. Luther Kiadó, Budapest

KORÁNYI A. (219.): „Nézzétek, hogyan szeretik egymást” – A segítő szolgálat példaképei az egyháztörténetben. Lelkipásztor, 7. 242-247.

KÓSA G. (2007.): A Fébé Evangélikus Diakonissza Egyesület története az alapításától a feloszlásáig (1924-1951). Szakdolgozat

KUNT, G. (2022): The Children's Republic of Gaudiopolis. The History and Memory of a Budapest Children's Home for Holocaust and War Orphans.

MOLNÁR L. (1988.): A nagytarcsai népfőiskola 1938-1988. Pest megyei Múzeumok kiadása, Szentendre

SZ.TÓTH J.-TRENCSÉNYI I. (1933.) Népfőiskolák Magyarországon. Magyar Népfőiskolai Társaság, Budapest

Felhasznált dokumentumok:

VI. Levél a szolgálatból, 1957. november 5.

EOL, I/2. Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960. 283. 1957

Tájékoztató az evangélikus egyház diakóniai munkájáról,

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 151, é.n.

Sztéhlo Gábor és Dr. Vető Lajos felhívása 1952. május 1. Evangélikus Egyetemes Egyházi Szeretetintézmények Bizottsága

EOL, Országos Protestáns Árvaház 178/1952

Az intézmények és gyülekezetek szeretetszolgálati munkásainak kiképzését szolgáló tanfolyam tervezete (437-b/1957)

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960,164-165, 1957.

Házirend

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960,49. é.n.

A Magyar Evangélikus Egyházegyetem Elnökségének írt levél

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 225-228. é.n.

Tervezet A Magyarországi Evangélikus Egyház Szeretetintézményeinek szervezeti szabályzata

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 72-73. é.n.

A Református Egyház és az Állam

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 343. é.n.

Beszámoló az 1958. március 12-én Budapesten az Evangélikus Szeretotthonok gyülekezeti termében este 6 órakor tartott diakóniai estről.

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 160-164. 1958.

Sztehlo Gábor: Munkánkról és annak rendjéről.

EOL, I/2 Diakóniai Intézmények (1937) 1951-1960, 74. é.n.

Internetes hivatkozás:

http://1.edit.lutheran.hu/files/egyetemes_orzagos_kozgyules_jegyzokonyv_1947_04_25.pdf
(A Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem 1947. évi április hó 25. napján Budapesten tartott 1944-46. évi egyesített rendes közgyűlésének jegyzőkönyve; Látogatva: 2023.02.23.)

https://medit.lutheran.hu/files/egyetemes_orzagos_kozgyules_jegyzokonyv_1954_06_29.pdf
(Jegyzőkönyv a Magyarországi Evangélikus Egyházegyetem 1954. június hó 29-én Budapesten, VIII. Üllői út 24. szám alatt, az egyetemes székház tanácstermében tartott 1952–53. évi rendes közgyűlésről; Látogatva: 2023. 02.23.)